

Publikacijos

**MARTYNO JANKAUS PRAŠYMAS SANKT PETERBURGO
CENZŪROS KOMITETUI DĖL LIETUVIŠKŲ KNYGŲ
SPAUSTUVĖS ĮKŪRIMO LIETUVOJE**

ANTANAS TYLA

Baltupio g. 99–12, LT-08308 Vilnius, Lietuva
El. paštas: antanastyla@freemail.lt

Martynas Jankus 1898 m. spalio 11 d. prašymu Sankt Peterburgo cenzūros komitetui mėgino gauti leidimą įkurti spaustuvę Lietuvos teritorijoje ir spausdinti lietuviškas knygas. Tai buvo susiję su tuo metu Lietuvoje vykusiais pusiau legaliais mėginimais pasiekti spaudos draudimo panaikinimą. Mirus Rusijos carui Aleksandrui III (1845–1894), pasižymėjusiam policiniais valdymo metodais, ir 1894 m. pradėjus valdyti Nikolajui II (1868–1918), valdžios įstaigose 1896 m. pradėjus svarstyti lietuviškos spaudos draudimo klausimą [5], pagausėjo lietuvių kolektyvinių prašymų dėl spaudos draudimo panaikinimo, dėl leidimo pačioje Lietuvoje spausdinti lietuviškus leidinius. Jie buvo siunčiami Rusijos carui, carienei, vidaus reikalų, liaudies švietimo ministrams ir kitoms oficialioms institucijoms. Tai buvo slaptai suorganizuoti ir pasirašyti kelių, keliolikos, keliasdešimties ar šimtų lietuvių vyrų ir moterų iš įvairių Lietuvos vietų – parapijų, kaimų, valsčių, prašymai. Yra žinoma apie 100 tokių prašymų, po kuriais buvo puspenkto tūkstančio parašų [6, 5]. Prašymais rūpinosi inteligentija, knygnešiai. Juozo Tumo-Vaižganto biografas Aleksandras Merkelis rašė, kad artėjant Nikolajaus II vainikavimui (1896 m.) Vaižgantas, tuo metu kunigavęs Mosėdyje, į Jo imperatoriškosios didenybės kanceliariją pasiuntė Mosėdžio ir Skuodo valsčių kolektyvinius prašymus, kurių pirmąjį pasirašė 72, antrąjį – 74 žemaičiai. Anot A. Merkelio, Vaižgantas parašė keliolika prašymų nuorašų ir juos „išvežiojo po Paprūsės ir kitus artimesnius valsčius“ [1, 2]. Iš tikrųjų daug prašymų pasiūsta iš Prūsijos pasienio – Darbėnų, Žygaičių parapijų, Švėkšnos, Naumiesčio, Kvėdarnos, Veiviržėnų, Tauragės, Skuodo, Kartenos, Kretingos, Mosėdžio, Ylakių valsčių. Vidurio Lietuvoje tokius prašymus rengė Stanislovas Didžiulis, su juo bendravę knygnešiai [3].

Apie prašymus buvo rašoma lietuvių spaudoje – laikraščiuose „Ūkininkas“, „Vienybė Lietuvinkų“, „Tėvynės sargas“ [6]. Vyko diskusija, ar verta kreiptis į Rusijos valdžią. Nuomonių būta skirtingų, viena kitai prieštaraujančių. Jų siuntimas nesustojė. Įvairiais kanalais žinios apie lietuvių, ypač Prūsijos pasienio valsčiuose, organizuojamus prašymus ir Rusijos valdžios institucijose svarstomą lietuvių spaudos draudimo klausimą turėjo pasiekti ir M. Jankų. Kas jam talkino rengiant prašymą, žinių neaptikome.

Tuo metu kolektyviniai veiksmai dėl lietuvių kalbos teisių vyko ir Mažojoje Lietuvoje. Panašiai kaip ir Rusijos imperijoje, Prūsijoje XIX a. antrojoje pusėje lietuvių kalba buvo ujamą iš mokyklų, valstybinių įstaigų ir net bažnyčių. 1865–1873 m. Vokietijos švietimo ministro nurodymu lietuvių kalba buvo pašalinta iš kaimo mokyklų. 1873 m. lietuvių kalba pašalinta iš visų valstybinių įstaigų. 1876 m. rugpjūčio 28 d. vokiečių kalba paskelbta vienintele valstybės kalba posėdžiuose, valstiečių susirinkimuose. Lietuvinkai reiškė protestą, neleido vaikų į vokiškas mokyklas, rašė prašymus kaizeriui palikti lietuvių kalbą mokyklose. 1879 m. po prašymu dėl lietuvių kalbos teisių buvo surinkta 16 340 parašų. Buvo nutarta peticiją dėl lietuvių kalbos teisių vežti į Berlyną. 1895 m. sudarytas 15 asmenų komitetas. Peticiją parengė Jurgis Zauerveinas. Po ja buvo surinkti 27 765 parašai ir delegacija 1896 m. balandžio 21 d. Berlyne įteikė peticiją vyriausybei [7].

Taigi peticijų rašymas Mažojoje Lietuvoje taip pat buvo to meto lietuvininkų savo teisių gynimo būdas. Tad rašydamas prašymą į Peterburgą M. Jankus tik kartojo tą patį, kas vyko jo aplinkoje Bitėnuose.

M. Jankaus prašyme Sankt Peterburgo cenzūros komitetui argumentuotai kreipiamasi: „leisti man persikelti į kokią nors buvusios Lietuvos valstybės miestą ir verstis lietuviškų knygų lietuvių lotynišku raidynu spausdinimu“. Pateiktas lietuvių tautos, kaip ištikimos Rusijai, vertinimas, be abejo, prieštaravo tikrovei. Lietuvių tautos [6] priešinimasis Rusijos valdžios politikai, leidžiant Mažojoje Lietuvoje draudžiamus, Rusijos valdžios necenzūruojamus lietuviškus leidinius, nelegaliai juos gabenant per sieną ir platinant visoje Lietuvoje rodė priešingas valdžiai nuostatas. M. Jankus tai puikiai žinojo ir tą pasipriešinimą stengėsi pateisinti tuo, kad jis sukeltas neapdairios rusų valdžios politikos, o šią reikia keisti. Kartu jis įspėjo, kad draudžiamosios literatūros „slaptas gabenimas į Rusijos Lietuvą negali būti sustabdytas jokiais policijos priemonėmis“.

Žinoma, Rusijos valdžią labiausiai baugino lietuviškų leidinių leidyba Rytų Prūsijoje, knygnešių nepalaužiamas atkaklumas tuos leidinius gabenant į Lietuvą ir juos platinant. Ji

suprato, kaip tai pavojinga imperijai. Prašymai tik patvirtino, kad knygnešius remia ir savo raštą bei kalbą gina visos Lietuvos gyventojai. Visi prašymai dėl lietuvių spaudos draudimo panaikinimo, svarstant jį prisidėjo kaip vienas iš motyvų, kurie privertė Rusijos valdžią nusilenkti lietuvių atkaklumui, ginant teisę turėti lietuvišką spaudą ir puoselėti lietuvių kalbą, raštą.

Įteikta 2006 m. kovo mėn.

NUORODOS

1. MERKELIS, Aleksandras. *Juozas Tumas Vaižgantas*. Trečias leidimas. Vilnius, 1989, p. 84.
2. Mosėdžio vikaro J. Tumo akcija: peticijos ir memorialai. *Mūsų senovė*, I, 1921, p. 53–58.
3. TYLA, Antanas. Anykščių krašto valsčių gyventojų kolektyvinės pastangos panaikinti spaudos draudimą. *Anykščių krašto knygnešiai ir daraktorai*, [Utena], 2004, p. 164–167, 196–201.
4. TYLA, Antanas. Lietuviškos spaudos draudimas: kova, praradimai ir politiniai rezultatai. Iš *Žodžio laisvė. Lietuviškos spaudos atgavimo šimtmečiui paminėti*, Vilnius, 2004, p. 22.
5. TYLA, Antanas. Lietuvių spaudos draudimo panaikinimo bylos genezė ir raida. Iš *Lietuvių spaudos draudimo panaikinimo byla*. Sudarė Antanas Tyla, Vilnius, 2004, p. 10.
6. TYLA, Antanas. Tautos tvirtybė: Kova dėl lietuviškos spaudos. *Darbai ir dienos*. Kaunas, 2004, nr. 38, p. 8–15.
7. ŽEMAITAITIS, Algirdas. Ar buvo pirmoji peticija dėl lietuvių kalbos teisių Mažojoje Lietuvoje 1869 metais? *Voruta*, 2006, rugs. 16, nr. 18, p. 6

PUBLIKACIJA

Martyno Jankaus prašymas S. Peterburgo cenzūros komitetui *Bitėnai, 1898 m. spalio 11 d.*¹

Originalas: Rusijos centrinis istorijos archyvas, f. 1282, ap. 2, b. 1974, l. 79–82v. Įrašai: 6823/1520. 28 НОЯБР 98. В Канцелярию Министра 9 XI 98. М. С.

Fotokopija: Asmeninis A. Tylos archyvas.

[79] Į S. Peterburgo vyriausiąjį cenzūros komitetą²

Prūsijos piliečio valstiečio Martyno, s. Martyno,
Jankaus gyv. Prūsijoje, Bitėnų kaime,
Ragainės valsčiuje, Gumbinės apygardoje

PRAŠYMAS

Jau greitai sueis 40 metų, kai Rusų vyriausybė uždraudė lietuviams, gyvenantiems Rusų valstybėje, spausdinti lietuviškas knygas lotyniškais raidėmis, siūlydami jiems vietoje minėtų raidžių rusišką raidyną.

Lietuviai rusiško raidyno nepripažino, padedant kai kuriems žmonėms, sugebėjusiems įtikinti lietuvius, kad rusų vyriausybė taip elgiasi norėdama lietuvius surusinti³. Toks lietuvių tautos įsitikinimas per dešimtmečius taip giliai įleido [79v] šaknis, kad dabar iš tikrųjų nerasi lietuvių, kuris kitaip galvotų.

Dėl neįveikiamos lietuvių tautos energijos šita kova niekada nesibaigs, greičiausiai tęsis iki to laiko, kol rusų vyriausybė pamatys, jog būtina grąžinti lietuviams lietuvių lotynišką raidyną, kol politinis perversmas sukūrė pačius Rusų valstybės pamatus ir atvers naujus kelius rusų minčiai. Šios kovos pasekmės bus labai kenksmingos ir liūdnos tiek rusų vyriausybei, tiek ir lietuvių tautai. Vyriausybė prisidarys sau žalos skatindama lietuvių begalinį atkaklumą ir pati susikurs sau priešą, kuris sukels trijų milijonų balsų murmėjimą prieš Rusiją, o nepasitenkinimas tinkamomis aplinkybėmis sukurs milijoninę armiją. [80] Lietuviams knygų spausdinimo uždraudimas duoda apverktinus vaisius. Pirma,

¹ Naujuoju stiliumi.

² Sankt Peterburgo cenzūros komitetas įkurtas 1804 m. lapkričio 11 d. Priklausė Liaudies švietimo ministerijai. 1863 m. perduotas Vidaus reikalų ministerijai. Nuo 1865 m. buvo pavaldus naujai įsteigtai Vyriausiajai spaudos reikalų valdybai.

³ Čia ir toliau Sankt Peterburgo cenzūros komitete padaryti pabraukimai.

šita tauta tiek apdovanota dvasiniais gabumais, tiek trokšta švietimosi, [kuris] atimtas iš jos, ir atimtas XIX amžiaus pabaigoje, visuotinio švietimosi metu, kuomet jo kilnūs spinduliai laisvai pasiekia net pusiau laukines tautas. Lietuviams dėl to dar labiau skaudu, kad jų tauta [yra] vienintelė žemės planetoje, kuriai uždrausta spausdinti knygas. Tokiomis sąlygomis šios tautos kultūra ne puoselėjama ir šiai istorinei tautai, turinčiai didingą istorinę praeitį [ir] suteikusiai civilizacijai tokius talentingus darbininkus, kaip Mickevičių⁴, Kraševskį⁵ ir kt., gresia pavojus, kad ją istorijos kelyje aplenks pusiau laukinės tautos.

Antra, ši tauta, kurios ramus būdas, darbštumas, didelis dvasingumas seniai pripažinti pačių [80v] rusų ir įtraukti į visus geografijos vadovėlius kaip ypatingas jos bruožas, verčiama kentėti įvairius policijos persekiojimus už lietuviškų knygų skaitymą, kurių slaptas gabenimas į Rusijos Lietuvą negali būti sustabdytas jokiais policijos priemonėmis.

Ir kodėl rusų vyriausybė taip elgiasi? Aš galvoju, kad ji neras į tai atsakymo. Iš tikrųjų dėl ko lietuvius persekioti, užtveriant jiems kelią į šviesą? Ar už tai, kad lietuviai visada buvo draugiški Rusijai? [Ar už tai], kad Lietuvos Valdovai davė pilną laisvę tikrom rusiškam sritim ir net nepersekiavo rusų, gyvenusių pačioje Lietuvoje. Lietuviai dar niekada nieku nenusikalto Rusijai. 1863 m. sukilimas – lenkų sumanymas, tuo tarpu lenkai turi teisę spausdinti knygas, [81] turi lenkų kalbos pamokas mokyklose ir daug kitų teisių, kurių neturi lietuviai, nors jie ištikimi Rusijai labiau už lenkus, kaip ir kitos tautos moka Rusijai mokesčius, lieja savo kraują už Rusijos garbę ir šlovę, kaudamiesi, gal būt, narsiau negu kitų tautų kariai, nes lietuvių fizinis tvirtumas yra aukščiau už daugelį kitų, o lietuvių jėgą mūšio lauke patvirtina istorija.

Ir kaip gi Rusija gali reikalauti lietuvių ištikimybės ir pasitikėjimo, neduodama jiems lygių su kitomis Rusijai priklausančiomis tautomis teisių, o ypatingai atimdama iš jų lietuvių lotynišką raidyną?

Su lotyniškais raidėmis lietuviai susipažino dar pagoniškos Lietuvos laikais, nes lotynų kalba tuomet buvo tarptautine kalba ir Lietuvos valdovai [81v] šia kalba palaikė santykius su Romos popiežiumi ir su visais Europos valdovais.

Priėmus krikščionybę ir ypač po Gutenbergo⁶ išrasto knygų spausdinimo, lietuviai pradėjo vartoti lotynišką raidyną. Pradžioje į šį raidyną įsibrovė kai kurios lenkiškos raidės, tačiau plečiantis literatūrai [ir] išstobulinus lietuvių kalbą visos lenkiškos raidės buvo pašalintos ir dabar lietuviškas raidynas turi grynai lietuviškus nacionalinius bruožus. Klysta tie rusai, kurie kalba, kad lietuviai rašo lotyniškais lenkiškais raidėmis, kadangi lietuviškame raidyne dabar nėra nei vienos raidės, panašios į lenkišką.

---

⁴ Adamas Mickevičius, Adam Mickiewicz [1798–1855], Vilniaus universiteto absolventas, poetas, kovotojas su Rusijos priešpauža.

⁵ Juozapas Ignacas Kraševskis, Józef Ignacy Kraszewski [1812–1887], rašytojas, istorikas.

⁶ Johanas Gutenbergas, Johan Gutenberg [tarp 1394–1399–1468], vokiečių spaustuvininkas, spaudos išradėjas.

Remiantis tuo, kas aukščiau pasakyta, turiu garbės nuolankiausiai prašyti S. Peterburgo vyriausiąjį cenzūros komitetą leisti man persikelti į kokį nors buvusios Lietuvos valstybės⁷ miestą ir verstis [82] lietuviškų knygų lietuvių lotynišku raidynu spausdinimu. Aš jaučiuosi sugebėsiu išrauti iš lietuvių tautos jau sėkmingai į ją įsisiurbiančia neapykantą Rusijai, sutaikyti ją su Rusija ir padaryti ją atsidavusia ir ištikima rusų sostui. Laikas būtų kuo sėkmingiau ir stipriau pririšti lietuvius prie rusų, nes paskutiniu laiku jie visai nutraukė ryšius su lenkais, visomis jėgomis stengiasi atsiskirti nuo jų, laikydami juos savo priešais, kurie prisidengę krikščionybę ir draugystę subjaurojo lietuvius lenkiška spalva [kraskoj]. Tačiau nežiūrint į visą lietuvių neapykantą lenkams, jų tarpusavio sąjunga vėl gali atsirasti pagal naują pagrindą, sąjunga, kurią suardyti bus neįmanoma. Tai gali atsitikti todėl, kad lenkai visomis jėgomis stengiasi pasiekti tokios sąjungos, o lietuviai, nors ir kivirčijasi su jais, bet, [82v] neturėdami knygų gimtąja kalba ir todėl yra verčiami naudotis lenkų literatūra, yra pastarosios, agituojančios už polonizmą, įtakoje. Jeigu rusų vyriausybė neleis man spausdinti [knygas] lietuvių lotyniškais raidėmis, tai aš prašau leisti pabandyti laimę rusiškais raidėmis. Tačiau manau reikalinga pažymėti, kad lietuviai labai nekenčia rusiško raidyno, degina lietuviškas knygas, atspausdintas rusiškais raidėmis ir kai tik sužinos, kad jiems negražina teisės naudotis savo raidynu, dar labiau suartės su lenkais ir eis išvien su Lenkija.

Bitenen⁸,
1898 m. spalio 11 d.

Martin Jankus
Buchdruckereibesitzer⁹

2006 02 23, 8781 ž.+ 8 faksimilės

---

⁷ Čia M. Jankus turi galvoje Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę.

⁸ Bitėnai, dabar – Pagėgių savivaldybė.

⁹ Knygų spaustuvės savininkas [vok.].

6820
1570.

158.
19

Въ С. Петербургскій Главнѣй
Цензурный Комитетъ

Къ Кабинету
Министра

9. XI. 78

А. А. Прошнѣ

Русская табачная пресса.
Зинка Мартина Мартинова
Владиславъ, жидъ. въ Кругѣ въ
деревнѣ Батингъ Голландскій
волостей, Губернисканъ Варш.
1878

Уже скоро сорванъ мѣхъ исполнителъ, какъ Рус-
ские Провитство запретило, извѣщая въ
Русскомъ Государствѣ въ Литовцахъ, печатанъ въ
товскихъ книжкѣ латинскими буквами, предоста-
вляя имъ взаимно скрывать буквы русскій
алфавитъ.

Литовцы русская алфавитъ не признаютъ, на-
годаръ имъ парочкой одобряетъ, откуда имъ удво-
днѣ въ Литовцахъ, что Русские Провитство
поступаютъ такъ отъ чужь въ русскій въ
итовцахъ. Это удивленъ въ продолженіи
всѣхъ книгъ мѣхъ такъ извѣстъ желанъ ру-
III

Отныне негн в литовский народъ, что в настоящее время литовск народом не найдено литовца, который бы не был таковым литовцем.

Триадаръ несокрушимой вооруженной литовской народом, борьба сего будетъ безконечна, по крайней мере продолжится до той времени, когда Русские Губернаторы увидятъ необходимость въ крайности литовцам литовско-литовский аргументъ, когда, политический переворотъ потрясетъ Русские Государства в самом его основании и истребитъ новые пути для русской жизни. Наследство сего сего борьбы отразится крайне вредно и опасно как на Русском Государстве, так и на литовском народе. Губернаторы приносятъ один вредъ другим, что введетъ литовцев до крайности несостояний и самъ создастъ один истощенный врагъ, который победитъ только в пользу России через миллионный залогъ, а в случае банкротства сего все по-старому как сего тысячами миллионных рублей.

Авторская Записки кнута-голландца представляют
 такое же понятие. Во первом, шведском народе,
 есть дарованная Духовенствам свобода, есть
 исключение просвещения, иными словами, и шведом в
 конце XVIII века, во время владычества просвещения,
 когда благодатное время его свободно просвещения
 даже не помышляли передавать. Литовская книга
 более ясно показывает, что это единственное
 народы на всем земном шаре, которому запре-
 щено кнута-голландца. При таком обстоятельстве
 сего рода культура этого народа остается на
 азиатском и до сих пор историческому народу,
 которому свое великое прошлое, дающему разви-
 тиями такое высокотеатральное представление
 как Мужество, Красавица и др., зрелище
 особенно быль отрезанным на историчес-
 ском пути полюдскими народами.

Во втором, шведском народе, мирный харак-
 тер, продолжение, возвышающее Духовенства на
 себя катерин давно признали великим

русскими и воевали даже во все существование
во Франции как отличительная черта ее, при-
надлежат к числу различных представителей со-
ветов полиция за чтение английских книг,
такая достояние находится в русском языке
не может быть превращена в каменную поли-
цию своим образом.

И зачем Русские Гривылиши во этот по-
ступок? Я думаю, что оно не может быть
на это и влиять. Да и зачем приписывать
Либавцев, Заградас или пучь и просвещения?
За то-ли, что либавцы всегда крадут дру-
жеподобно относятся к России? Это миттвель
Государю предоставили полицию свободу пово-
рочными русскими административ и даже не при-
тормозили русскими, эти влиять к России Либ-
ва? Либавцы никогда еще, ни в чем не
пробавились перед Россией. Возмание в
1863 году -- польская Заинта, а между тем
полки польского права и императорской,

литовскій языкъ тѣмъ самымъ языкомъ въ чужеземныя
завѣденыя и много другихъ правъ, которыми
лишь Литовцы, хотя они принадлежатъ Рос-
сиіи болѣе польковъ, вносили въ Россію плато-
вси намъ и другимъ народамъ, проливавшимъ свою
кровь за честь и славу Россіи, ерассася,
можеиъ - Бибъ, болѣе храбро, чѣмъ выими про-
тивъ народа, ибо литовцы въ дѣлѣ своемъ ат-
тентивнѣе своихъ вѣше многихъ другихъ, а
могутъ сѣ въ Литовцы на намъ вѣи въ дѣлѣ
исбориіи.

И намъ по Россіи можеиъ требовать ииъ
литовцевъ впримоти и преданности, на да-
вая имъ равныя права съ прошимъ, подвласт-
ными Россіи, народамъ, а особливо отбрасъ
ииъ нѣмъ литовско-лавинскій договоръ.

Литвинскіи буквы вѣше знакоми Литовцамъ
сво въ языскіи времена Литвы, тамъ нѣмъ
лавинскіи языкъ былъ тогда языкомъ
между народами, и литовскіи Государяи

иными способами на пути развития ее в
русских и восточноевропейских государствах.
Съ стороны ее не христианства, а особенно
поши изобретения Гуттенбергом книжпечатанія,
литовцы признавали себя латинский алфавитъ.
Первоначально въ Литвѣ алфавитъ вѣраженъ
иногда оры польскія буквы, но съ разработкой
литовскаго языка литературным путем
польскія буквы все до одной были устрани-
ны и алфавитъ принялъ теперь чисто литовскій
національный характеръ. Видяются то изъ
русскихъ, которые полагаютъ, что литовцы пи-
шутъ латинско-польскими буквами, тогда-то
въ литовскомъ алфавитѣ нѣтъ теперь ни одной
буквы, принадлежащей польскому особенностямъ.
На основаніи все вышесказаннаго, мною
уже неоднократно проситъ С. Петербургскій
Главный Цензурный Комитетъ разрѣшить
имъ переселиться въ какия нибудь городъ
бывшаго государства Литовскаго и Замолчскаго

галатинский литовской князи литовско-латинскими
 бывали. Я чувствую в себя способность
 исправить изъ Литовская пародия уступивши-
 уще восстать в нем независимый на России, при-
 мирить ея с Россией и Египетъ принадлежалъ и
 впрямую русскому престолу. Врассии имъ бо-
 лше уступило и имъ прити можно было бы
 привезать литовцевъ и русскими, что они в
 посылкахъ врассии совершенно парвалъ уще с
 полками, всеми силами старается отстоять
 ся въ миръ, считая насъ своими братьями, по-
 торъ видъ литовской вристанства и дружба
 запяткамъ литовцевъ полскимъ красной? Но,
 не смотря на все независимый литовцевъ на по-
 лкахъ, союзъ между ними можно съ сама воз-
 никнутъ на новыхъ феодализмъ, союзъ, разру-
 шить в который будетъ уще невозможна. Это
 типъ более можно случится, что можно
 всеми силами вадванъ изъ вадванъ союзъ,
 а литовцы, войс и врандунъ съ нами, но,

не имея ни на родном языке и приучившись
пользоваться польскою литературою, пожелав
наладиться надъ вѣдѣніемъ польскою, а не французскою
и польскою политикою. Если Русское Правительство
сдѣло не допуститъ меня перенести въ литовско-на-
тискии буквы, то я прощу допустить въ нашу
польскою целью русскими буквами. Но отъ та-
кующихъ замечаній, что сдѣлаю сдѣлаю охота
мнѣ противъ русскимъ возражать, сдѣлаю сдѣлаю мнѣ
польскою книжю, переложивъ русскими буквами и
какъ только узнаю, что мнѣ не въ французскомъ
языкѣ пользоваться не возражаю, сдѣлаю сдѣлаю
подумать въ польскою сторону и пойдутъ
ср. Польскою за сдѣло.

Битменъ.

11 октября 1898г.

Martin Janke
Büchdruckereibesitzer